

Crvena zastava na Kleku 1. maja 1943.

Dani travnja god. 1943. u Gorskem Kotaru, u kraju oko Ogušlina i Kleka, bili su vedri sa mnogo sunca i topline. Šuma prolistala, voćke u punom cvatu, a livade osute zelenilom i cvijećem. Brda, doline i ravnice odisale su svježinom, novim životom. Osjećalo se proljeće.

Ali nevolja se nadnijela nad čitavom našom zemljom. Bijesnio je rat, a okupator je nemilice sijao zlo i jad. Narod je ustao protiv neprijatelja. Satjerao ga u dolinu, u bunkere i žicom ogradijene prostore, ne dajući mu mira ni oduška.

*

Nakon uspješno izvedenih diverzija i akcija na neprijateljska uporišta i željezničke komunikacije na području Gorskog Kotara i Primorja, VI. primorsko-goranska brigada stigla je na domak jedne od najljepših hrvatskih planina — ponosnog i surog Kleka. Na ga-

rištima popaljenih kuća i kolibica ustaničkog zaseoka Musulinski potok, u neposrednoj blizini Kleka, brigada je zastala. Uređeno je privremeno odmaralište. Mali broj seljana, uglavnom nemoćnih žena i staraca, dočekao je borce. Svi ostali koje okupator nije pobio ili odveo u nepoznato, nalazili su se u borbenim redovima. Kao u drugim mjestima, seljani su i ovdje sa svojom brigadom dijelili zlo i dobro, jer su znali da će konačno pobijediti napaćeni narod.

Preko dana borci su u slobodnom vremenu čistili svoje oružje, oteto od okupatora. Radili su i odmarali se skupljajući nove snage za borbe, koje su imale uskoro doći.

A navečer, kada su planinski obronci i brežuljci tonuli u mrak, uz logorsku vatru bilo je živo. Borci su iznosili svoje dojmove i doživljaje iz borbe, pričali o svojim selima i domovima. Na teške dane, na mnoge patnje i napore partizanskog života nije se tada mnogo mislilo.

Bližio se veliki praznik radnog naroda — 1. maj.

Brigada se također spremala da ovaj dan proslavi što svečanije i uspješnije. U to vrijeme Prvi maj slavljen je napadajima na neprijatelja. Borci u Musulinskom potoku spremali su se da uoči Prvog maja napadnu četničko uporište Gomirje, udaljeno svega oko 15 km od sela.

Bio je već 29. travanj. Brigada se još uvijek odmarala u selu. Te večeri bilo je mnogo življe. Uz logorsku vatru borci su živahno razgovarali o predstojećem prazniku.

Tada je pala odluka da se sutradan u ranu zoru postavi na vrh Kleka crvena zastava, koja se tamo i prije nalazila, ali su je vjetar i vremenske nepogode oborile. Prva udarna desetina izvršit će taj zadatak.

Duboko još u noć plamsala je logorska vatra i čula se pjesma. Zatim je umor svladao ljude, a šutnja i mrak zavladali su selom. Tišinu su jedino remetili koraci stražara koji su bdjeli nad logorom odvažnih ljudi. A tamo, daleko iza brda, u smjeru željezničke pruge, čulo se nekoliko potmulih tutnjeva, pa je opet nastala tišina . . .

*

Ranom zorom krenula je mala četica na vrh Kleka. Vodio ju je pomoćnik komesara brigade Josip Mesarić koji je na Kleku bio već nekoliko puta. To je bilo još prije rata kad se kao planinar s uživanjem penjao strmim stijenama Kleka. Ali odonda se mnogo promjenilo . . .

U skupini koja je polazila na Klek, nalazile su se i četiri djevojke — Primorke iz Crikvenice. One su sa sobom uzele nekoliko

crvenih marama da bi mogle okrpati oštećenu zastavu. Marame su žene skinule sa svojih kosa rekavši: »Neka bude za naš Prvi maj«.

Podijelili su se u dvije grupe. Najveći oprez! Okupatorska uporišta nisu bila daleko.

Na vrh su stigli prilično brzo i neometani ni od koga, jer su partizani dobro poznavali svoje planine.

Bilo je već devet sati. Po krasnom sunčanom danu pružali su se pred očima boraca divni vidici na sve strane. Jasno su se u daljini nazrijevali obrisi Zagrebačke gore, Male i Velike Kapele, Risnjaka, Velebita i niza drugih vrhova. Duboko u dolini sjale su na suncu tračnice željezničke pruge, a prema sjeveru ležao je Ogulin, tih dana talijansko uporište. Na lijevoj strani nalazilo se selo Gomirje — cilj napada brigade. Dalekozorom s vrha gledali su borci kako u selu bezbrižno ljenčare na suncu neprijateljski vojnici.

A s onu stranu Kleka, prema jugu pripremali su se partizani za napad.

Polako, nad stijenama Kleka, pa sve više uz jarbol visoke jеле zavijorila se crvena zastava na vrhu Kleka. Zadatak je bio izvršen. Ogulin je video crvenu prvomajsku zastavu, zapaziše je s radošću sva sela podno Kleka. Radost i vjera uđe u ljude, izmučene strahom i tjeskobom.

Trebalo je sada brzo u selo, jer se topovska tanad već rasipala planinom: Talijani su iz Ogulina opazili zastavu na vrhu i gađali teškim topovima masiv Kleka ...

Jalov posao.

Zastava se svečano talasala na vjetru; na ponos naroda i boraca čitavog kraja, a neprijatelju na strah ...

*

Na povratku u selo grupu partizana i partizanki dočekali su borci s veseljem i poklicima.

Sutradan je brigada bila spremna za napad. Vrijeme se međutim naglo promijenilo: nahrupio hladan vjetar s kišom i snijegom. Mrak i vremenska nepogoda zavladali su planinom kada je brigada krenula u akciju.

Borba sa četnicima trajala je do jutra. Pred zoru je neprijateljsko uporište bilo uništeno. Zarobljen je veći broj četnika i zaplijenjeno mnogo oružja i municije; željeznička pruga bila je na nekoliko mjesta razorena.

Brigada je Prvi maj dočekala još jednom pobjedom.

Borci su slaveći novi uspjeh ponosno gledali prema vrhu Kleka. Tamo je na vjetru prkosno vijorila crvena zastava — simbol pobjede i slobode.

Daleke planine

Ova crtica pisana je 1942. god. za vrijeme talijanske okupacije Splita.

Posljednji sam puta bio u planini u drugoj polovici septembra 1941. Nekoliko mjeseci prije toga zbile su se promjene koje su poremetile naš mirni, svakidašnji život. Pa ipak, kad je prošlo najveće uzrujavanje, novi svakidašnji život polagano je započeo poprimati sliku bivšeg normalnog. Ali naša nutrina nikako nije mogla da se snađe. Osjećali smo se sapeti, izgubljeni, dok je u nas leglo nešto tupo i teško, pa smo postali apatični za sve. Velika vrućina koja je mučila tijelo, još je više povećavala nespokojstvo u nama.

Onda je došla jesen, kad je nekoliko kiša rashladilo i pročistilo zrak. Nakon kiša, priroda osvježena i potpuno smirena, maestoznom vedrinom i rezignacijom počela je da se laganim korakom upućuje svom trenutnom, zimskom umiranju.

Kako li svaki put na našim sunčanim žalima djeluje na nas ovo polagano i maestozno umiranje! Sjeta, ljepota i nešto veličanstveno je u njemu. U ovakvim sunčanim danima, priroda ima u sebi nešto produhovljeno; ona je oživjela materija koja osjeća. U takvim jesenskim, sunčanim danima planinar se najradije penje u planinu; ja najradije u planine, s kojih se vrhovi gotovo okomito dižu nad pučinom mđra, koje svojom modrijom bojom poprima također jesenski štimung. U tim danima, nedjeljom, ne može ništa da me zadrži u gradu.

Mislim, da me nikada prije nije planina tako neodoljivo zvala i mamila kao te jeseni 1941. t. j. prije tog posljednjeg uspona u planine. Nije bilo teško sakupiti omanje društvo planinara, koji su jednako osjećali i upravo strastveno čeznuli za planinom. Činilo se svi-ma, da će nas ona oslobođiti tereta koji nas je sapinjao, nađemo li se jedan jedini dan u slobodi, u planini. Nešto slično osjećaju bolesnici, koji se pridignu nakon duže i teže bolesti i prviput izidu iz sobe na sunce i zrak. Tako smo se osjećali i mi, kada smo se tog dana penjali iz Kaštel Starog na Biranj na Kozjaku. Premda je sve bilo poznato, činilo nam se ljepše i draže negoli prije. Pa ono odmaranje, snatrenje i promatranje sa vrha svega oko sebe i ispod sebe, sjedeći na zemlji i naslonivši se leđima na zid kapelice, ne misleći na sadašnjicu sve do popodnevnih sati, kada je trebalo spremati se na povratak i vratiti se u realnost.

Te jeseni bilo je još mnogo krasnih dana koji su privlačili u planinu, ali naše stope nisu više mogle da stupe onamo i nije nam drugo preostalo nego da iz daljine promatramo poznate vrhove, doline i strmine, da pogledima tražimo naša najmilija odmarališta, na kojima smo sate i sate u minulim praznicima znali proboraviti. Koliko li su ti vrhovi, doline, vrtače i litice, gledani iz daljine, pri zapadu sunca, bili krasni i privlačivi, dok im se reljef tako izrazito plastički isticao! Sve škape i neprohodne gromače, ta naša najveća smetnja u planinarenju, gledane iz daljine, čisto su splasnule, nestale, a siva skoro glatka površina planine, kao da se tu i tamo prekrila tamno-zelenkastom mahovinom, a mjestimice gustim, sitnim točkicama vrieska.

Cijelu jesen i zimu 1941. promatrao sam tako vrhove i obronke Kozjaka i Mosora. U popodnevним satima uputio bih se poljskim putovima i nastojao da im u času zalaza sunca budem što bliže. Dolažio bih skoro do njihovih podnožja, koliko se moglo i smjelo. I tako dan na dan promatraš istu sliku u raznim nijansama, i ona te nikad ne umara, nego u tebi rada neutaživu želju, da je ponovo satima i satima promatraš. Što se idući dan i sat više približava podnevnu, ure i časovi postaju ti duži, sve si nestrpljiviji, jedva čekaš da se makneš iz nesnosne sredine, i da poznatim, poljskim puteljcima stigneš cilju odakle ćeš promatrati planinu pri skorom zalazu sunca.

Ovakav dodir i promatranje planine, jeseni i zimi godine 1941. te donekle i proljeća 1942., prilično su mi utažile čežnju da se u njoj nađem, krećem i boravim. Ali u daljem toku proljeća nastale su prilike, s kojih se opseg kretanja, silom okolnosti, morao dobrano susziti. Pričaženje podnožju planine nije bilo više moguće: strah, veliki strah, postavljene guste, žičane prepreke ispred grada, preko kojih je jedino ptica mogla da preleti.

Kod nas, zapravo, nema pravog, dugog proljeća. Zima rekao bih, prelazi u ljeto. Ono uistinu nekoliko proljetnih dana projure a da ih pravo i ne osjetiš. Radi toga skoro nisam ni osjetio težinu kretanja u suženom prostoru sve do jeseni 1942., jer po usijanoj vrućini kretanje nije nikakva zabava, nego prava muka.

Kada je ekvinocijalna kiša u septembru 1942. iznenada pročistila i ohladila zrak, toga jutra isprane planine, koje su se sada činile mnogo bliže i u detaljima jasnije, probudiše opet u meni upravo bolećivu želju da se u njima nađem. Jer u unutrašnjosti našoj sakupilo se u posljednje vrijeme dosta toga što nas je davilo i sapinjalo. Jedino planina mogla je to donekle da izvuče i ublaži.

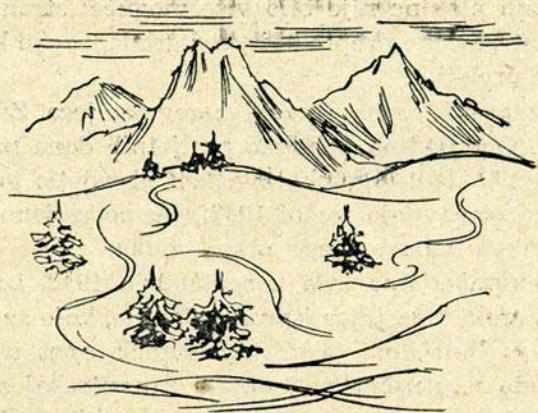
Ej, da mi se tog dana bilo naći među ispranim liticama, na vrhovima, ili na strmim obroncima sa širokim vidicima, u čistom, pro-

zirnom planinskom zraku, koji oštro brije i ujeda obraze! I onda protegnuti se po zemlji, na suncu, u zaklonici od vjetrova, daleko od grada i svijeta, daleko od buke, zabavljen svojim mislima, ili zanešen u promatranje okoline, ne mučeći se svakidanjim mislima i brigama. I tako sate i sate proležati, dok ispod tebe pasu omanja stada ovaca, a na sunčanoj, tihoj i modroj pučini bjelasaju se pojedina razapeta jedra, ili reže valove elegantna, bijela putnička lađa, koja žuri prema jugu! Tišina posvuda oko tebe, s vremena na vrijeme prekida je glas čobana ili čobanice. U visini prelijeće grakćući nekoliko gavrana, a nad njima visoko i gordo nadvio se orao; čini ti se: ustavio se i lebdi raskriljenih, nepomičnih krila, da oštrim okom može lakše primijetiti pljen, na koji će se poput strijеле okomiti.

Eh, da mi se sada tamo naći, ove 1942. godine, u ovoj sunčanoj i vedroj jeseni, u kojoj dan na dan čarlija ugoden povjetarac. Samo jedan jedini dan da je proživjeti sve ono što u mislima sada proživljavam!

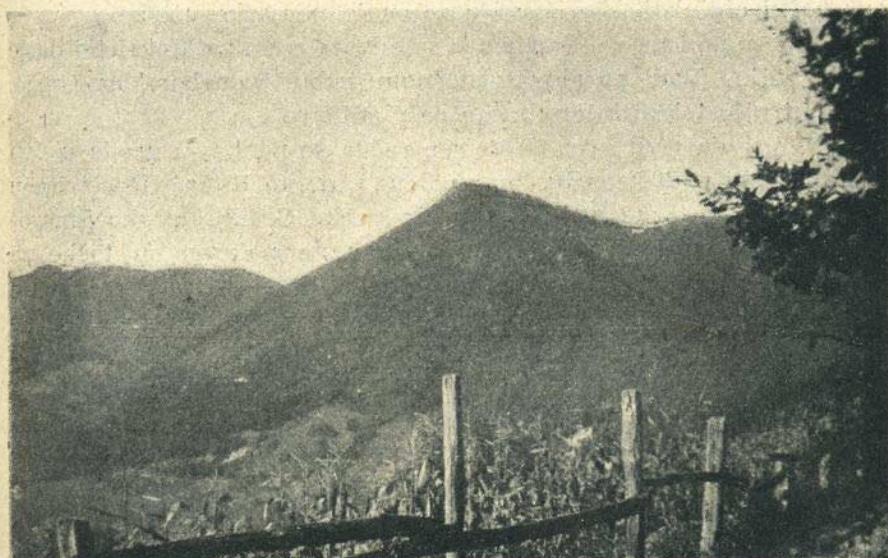
Ali u ove vedre misli počinju se najedamput, ne znam ni sam kako, polako, poput aveti, uvlačiti nove, koje sve jače prekrivaju svojom crninom one svijetle, dok ih, konačno, potpuno ne zakriju i ispisnu.

Negdje, u jednom skrovitom kutu unutrašnjosti moje kao da tinja sitna iskra nade, da će se ipak, o planino, bar još jedamput naći u tvom zagrljaju.

Po Samoborskom Gorju

U proljeće, kada toplo sunce izmami prve znatiželjne pupoljke drveća, a livade se pokriju sagovima šarenoga cvijeća, nikne samo od sebe pitanje: »Kuda ćemo u nedjelju?« A kuda se može? Sljeme — to je već suviše poznato — tamo se ide zimi gotovo svake nedjelje. Slovenija, Zagorje, Gorski Kotar — to je predaleko i teško je pogoditi kako bi se čovjek u ovo doba trebao zapravo opremiti za takve stvari. Je — niš! Hajdemo u Samobor! To nije ni predaleko,

Oštrc iz Ruda

Foto: P. Lučić-Roki

ni opasno, niti preskupo, a ipak je u stanju da čovjeku ispunji onu čežnju u duši, koja u proljeće toliko mami za dalekim, nepoznatim i lijepim.

I tako se u nedjelju ujutro nađeš na Samoborskem kolodvoru, malo pospan, malo mrzvoljast, dok se u ustima prelivaju zadnji gorki gutljaji kavinog nadomjestka. Samoborec — službeno nazi van »Vicinalna željezница Zagreb—Samobor« već čeka. Imao sam koji put prilike trčati za njime proljetni cross, sa naprtnjačom na ledima. Većina ipak stigne na vrijeme i provede onaj sat vožnje do Samobora u slatkom dremuckanju.

Samobor je vedar i zgodan gradić, jedina mu je griješka što je suviše dugačak. Naročito kada se čovjek umoran vraća s kakvog

dužeg izleta, čini mu se da Samoboru nikada ne će biti kraja. Grad leži među prvim obroncima Samoborskog Gorja, na križanju cesta za Posavinu, Sloveniju, Žumberak i Pokuplje — odатle vjerojatno njegov značaj prometnog trgovišta u prošlosti i otuda tvrdi feudalni gradovi na njegovim prilazima: Okić, Mokrice, Lipovac i Samoborski Grad.

Već u samome Samoboru odvajaju se putovi za različite krajeve Samoborskog Gorja; na lijevo vodi cesta prema gradu Okiću; put je dosta dug i monoton, a poslije kiše pun je blata. Tek kasnije, kada se počinje uspinjati prema Okiću postaje sve ljepši. Same su ruševine grada vrlo interesantne i romantične. Stoe na strmoj stijeni, koju zagrebački alpinisti iskorištavaju za svoje penjačke vježbe.

Na desno od trga u Samoboru se odvaja cesta za Mokrice i dalje za Sloveniju. Vodi po sjeveroistočnom rubu Samoborskog Gorja. Ovaj put nije toliko interesantan za planinare.

Cesta, koja vodi kroz Samobor, račva se na kraju grada u dva smjera: lijevi vodi kroz Rudarsku Dragu, preko Ruda i Plješivice u Jastrebarsko, a desni kroz dolinu Lipovačke Gradne, preko Smerovišća do Lipovačkog Doma. Te dvije ceste polazne su točke za gotovo sve izlete u Samoborskem Gorju. Sa njih se odvajaju na lijevo i desno staze i putovi na sve vrhove i markantne točke, sastaju se, križaju, isprepliću, tako da je moguće sa svakoga mjeseta Samoborskog Gorja dospjeti gotovo na svako drugo direktnim putem.

Sve ceste i puteljci, koje prolaze kroz doline između lanaca Samoborskog Gorja pune su romantike i privlačivosti. Te doline čas su uske kao kakvi kanjoni, da se malo dalje prošire u sočne livadice i bujne gajeve. Teku kroz njih bistri i sjenoviti potoci, kojima su obale obrasle mahovinom i grmljem. Putovi vode često uz rubove potoka, tako da čovjek uživa u sočnom zelenilu i sjenovitosti njihovih lugova.

Za same izlete najljepši su svačakovo vrhunci. Nisu teški za uspon, a pružaju prekrasne vidike. Popnimo se na bilo koji od njih — na onaj srednji — Oštrc — i bacimo pogled naokolo.

Smjerom od Savske ravnice diže se postepeno Samoborsko Gorje, najprije kao niski, šumom obrasli i livadama ispresijecani brežuljci, sa naseljima i zaseocima. Dalje postaju sve viši i strmiji, da se najposlije razdvoje u tri gotovo usporedna lanca: Plješivicu, Oštrc i Japetić. Najviši je od njih Japetić (871 m), ali je i najteže dostiživ. Uspon se vrši uglavnom sa dviju strana: od Cerinjskog Vira (blaže ali duže), i od Lipovačke Drage (kraće i strmije). Japetić nije izraziti vrh — predstavlja više neku visoravan, pokritu gorskim livadama, prepunima gorskoga cvijeća, mahovine i mirisave trave,

Oštrc

Foto: Dr. M. Plotnikov

*Japetić
sa grebena Oštrea*

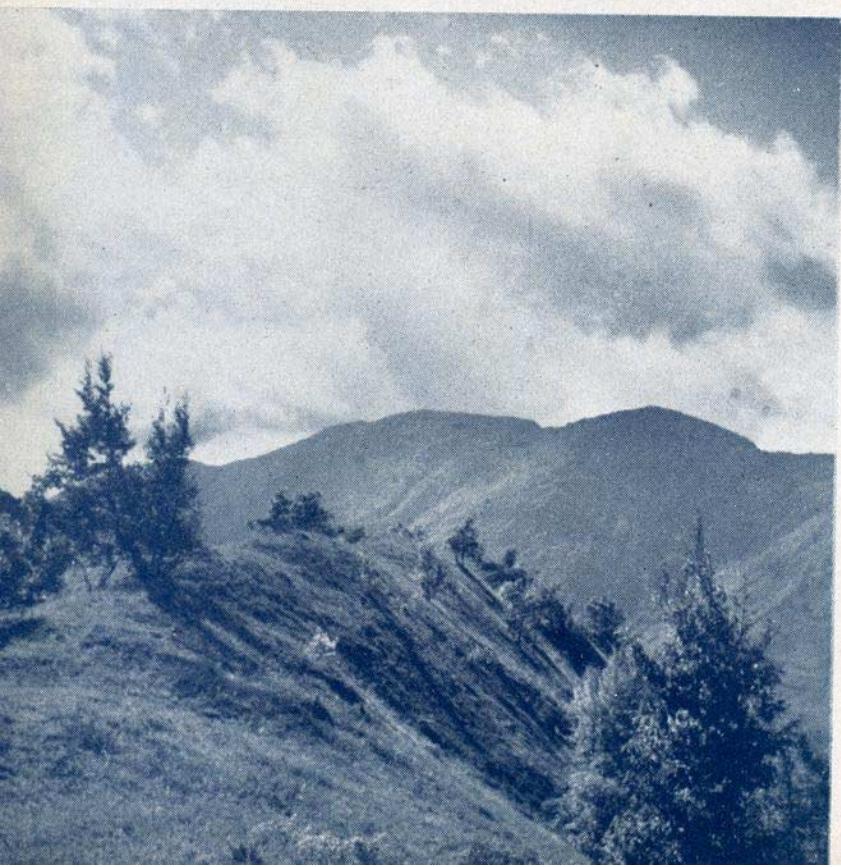

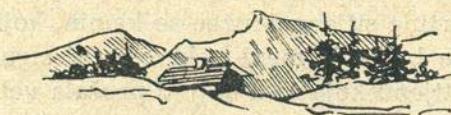
Foto: Dr. M. Plotnikov

te velikim otocima prilično uščuvane šume. Nema na njemu planinarske kuće niti skloništa, ali je ljeti ugodno leći i na meku gorsku livadu. Teško je jedino što nema vode. Pogled sa Japetića moguće je još i ljepši od onoga sa Oštrea. Potrebno je tražiti točke sa kojih se vide određeni predjeli. Pogotovo je lijep pogled na Oštrc i ostale brežuljke između Samoborskog i Žumberačkog Gorja.

Na Oštrc (753 m) lakše se je popeti, a postoji za to i više mogućnosti: preko Ruda, Palačnika, Velikoga Dola, Lipovca i još mnogo kombinacija, koje se stvaraju na samome izletu. Vidljiv je sa sviju strana i kako god se čovjek penje na njega uvijek ga ima pred očima. Inače je on alpskoga karaktera: strme livade, vertikalne stijene, nešumoviti obronci — a to sve daje naročito zimi uz oštar vjetar ili maglu, potpun dojam Alpa. Oštrc ima lijepi planinarski dom, svega nekoliko metara ispod vrha. Sa njega je divan pogled na čitavo Samoborsko Gorje, Savsku Dolinu i Žumberačko Gorje, a u povoljnim vremenskim prilikama i na Savinjske Alpe i Klek. Nakon vrha greben se Oštrea nekako nepravilno lomi i spušta na Preseku (745 m), koja je zapravo masiv za sebe.

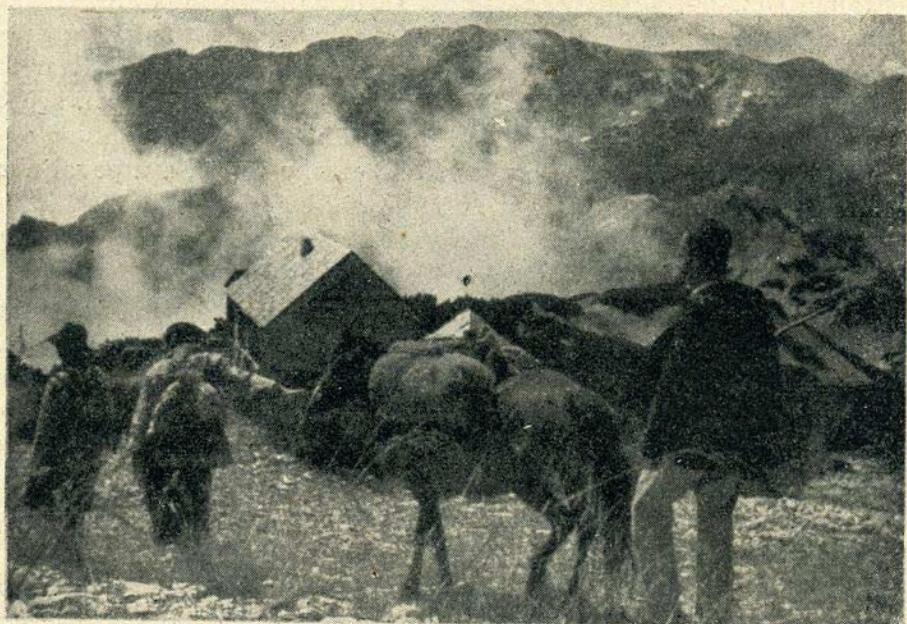
Treći lanac Samoborskog Gorja je Plješivica (780 m), koja ima tri izrazitija vrha. Po njenim obroncima vodi automobilska cesta za Jastrebarsko. Na strani okrenutoj prema Oštretu obrasla je gustom bjelogoričnom šumom, a na padinama s druge strane nanizali su se jaskanski vinogradi. Uspon na vrh je dosta naporan, jer su joj obronei strmi. Na vrhu se nalazi vidikovac, sa kojega je vrlo lijepi pogled na ravnicu između Zagreba i Karlovca, na Okić te na dolinu između Plješvice i Oštretca.

Cijeli ovaj kraj veoma je mio i krasan. Naročito u jesen, kada se sve uokrug rasplamsa tako divnim bojama, da čovjek ne zna kuda bi prije gledao. Koliko se ovdje divnih izleta može napraviti a da ipak ne dosadi! Da su mnogi shvatili i prigrili ljepote ovoga kraja svjedok je nedjeljni Samoborec, koji dahćući i pušući s mukom vuče vagone, prepune planinara, koji uvijek iznova idu u pohode svome Samoboru i njegovom gorju. A kada se uveče istim putem vraćaju natrag, zakićeni cvijećem i grančicama, čita se na njihovim licima umor, ali i zadovoljstvo nad jednim danom, punim šale, zdravlja i mladosti.

Moj prvi i prvenstveni uspon

Ne znam što je bilo ljepše — jutra, dok su se još ružičaste male dizale uz stijene Velikog Kuka, ili večeri — kad je sunce ljubilo posljednjim svojim zrakama vrhove Prenja, Pešti-brda i Čvrsnice, a doline su već bile utonule u ljubičasti sumrak.

Čvrsnica: Pokraj kuće pod Velikim Vilincem

Foto: E. Rakoš

Priroda je ovdje svom svojom divljinom, snagom i ljepotom prodirala u čovjeka. Ona je upravo prkosila svojom nadmoći i veličinom. Ta je njena snaga u meni potaknula želju da se okušam u borbi s njom.

One večeri prije uspona dugo sam dalekozorom promatrala smjer u kojemu sam kanila iskušati svoje penjačke sposobnosti. Od sipine do tri četvrtine stijene pružao se kamin, koji mi se činio vrlo simpatičan, jer je budio u meni neki osjećaj sigurnosti. Polako se spuštala noć na stijenu koja se u daljini pružala veličanstvena u svojoj snazi i tišini . . .

Dobro sam i mirno prospavala noć na mirisnom ležaju klekovine, da se ujutro probudim svježa i poduzetna. Bilo je krasno bistro sunčano jutro. Na brzinu smo se okrijepili i spremili na put. U kući je vrvjelo kao u košnici, jer se još petnaest drugova i drugarica spremalo na Pešti-brdo. Htjeli smo osvojiti i pobijediti stijenu u čitavoj njenoj širini. U kući su ostali samo Ljubica kao domaćica i Bruno kao čuvar našeg doma i utočišta pred prirodom.

Pošli smo poprečnim smjerom, ali tako da što manje gubimo na visini, jer je taj kraj ispresijecan dolinama i uzvisinama. U prvi čas priroda daje dojam beskrajnog kamenog mora kao i u drugim našim krševitim krajevima. Ovdje nema sočnih alpskih livada ni borovih šuma, već samo nešto klekovine. No izbliza je to kameno more cvjetnjak u najdivnijim bojama. Tu uspijeva sve cvijeće doline samo u jačim i žarčim bojama. Na visini od 1500 metara mogu se naći divne tamnoljubičaste mirisne ciklame, tratinčice, gorski klinčići i tamnoplatvi zvončići. Ni profinjeni ukus umjetnika ne bi bio u stanju da sastavi takovu kompoziciju boja, mirisa i smještaja. Tu priroda dokazuje da čovjek ostaje uvijek samo imitator prirode. Upijajući sve utiske tog začaranog kraja svim svojim sjetilima, stigli smo za tri sata pod stijenu.

Pogledala sam gore uz stijenu... Otkrit ću veliku tajnu stijene i osjetiti nove, još neproživljene osjećaje.

Pažljivo sam slušala razlaganja druga Mirka koji me kratko upućuje u rad s užetom. Mirko je pošao kao prvi penjač. Promatram svaki njegov pokret i u sebi memoriram oprimke. Prvim korakom nagazim na runolist. No sada za njega nemam vremena. Za čas sam bila kraj Mirka koji se očigledno začudio mojoj brzini. Samo penjanje mi se činilo kao rješavanje rebusa, gdje se ispunjavajući kvadratiće, polako otkrivaju riječi i misli — dok se nalazeći oprimke u stijeni, otkriva tajnu planine. Neko smo se vrijeme penjali u kaminu. Stijena je dosta kršljiva tako da sam se morala čuvati kamenja koje je rušilo samo uže. Promatrajući iz neke vlažne udubine rad Mirka na izloženoj stijeni, činilo mi se da taj dio stijene ne ću moći savladati. Dva metra, metar... gotovo. Još jedan pogled na našu kuću koja tako pitomo leži na suncu pod Velikim Vilincem. Prvo sam se malo namučila da izađem iz svog skloništa, jer je naprtnjača zapela o kamen. Čim sam izašla iz kamina na otvorenu stijenu, zaboravila sam da me okružuje na 200 metara visine samo zrak, već sam jedino mislila na noge, ruke i oprimke. Za jedan čas u meni se rodila sumnja da li bi me uže, u slučaju pada, zadržalo. Još mi je teža misao bila da bi u slučaju mog pada, mogao i Mirko nastradati, i to možda

Veliki Kuk — u pozadini Pešti-brdo

Foto: Dr. M. Plotnikov

samo zbog moga neznanja. No evo me opet kraj Mirka koji je u svojoj savjesnosti zabio klin za moje osiguranje. Veliko je moje povjerenje u njegovo znanje i ozbiljnost, a to mi daje osjećaj sigurnosti i potpunog mira. Penjući se tako neko vrijeme uz desnu stranu žlijeba, pa zatim uz lijevu, — dospjeli smo na neku dosta prostranu vodoravnu policu koja se izgleda pruža uz cijelu širinu Pešti-brda. Ona mi se činila tako raskošnom i udobnom, da sam joj nadjenula ime »autostrada«. Malo smo se odmorili i okrijepili. Kako je tek bilo podne, nije nam se žurilo na sam vrh, već smo po polici pošli prema penjačkom smjeru Ive i Edija. Dozivali smo, ali osim jeke nije bilo odgovora. Vjerljivo su nas već prešli. Kako smo bili odmoreni i pošto smo prepenjali teži dio stijene, pošli smo policom još i prema drugom smjeru — smjeru trojke Emila, Maksa i Drageca. Upravo su jedan za drugim izlazili na policu, što je pružalo krasnu sliku. Konačno smo i mi prepenjali još zadnji dio stijene u slobodnom penjanju i stigli na vrh Pešti-brda gdje su nas već čekali Ivo i Edi. Dok su mi ovi smješteći se čestitali na mom prvom usponu, Mirko me udario, po starom penjačkom običaju, krajem užeta.

Bila sam vrlo zadovoljna, a zapravo i malo ponosna.

Prema dogovoru trebali su se svi penjački parovi sastati na grebenu Pešti-brda da zatim zajednički podemo kući. Redom su stizali svi penjači, samo Diga i Josipe nije bilo. Čekali smo, ne znajući protumačiti njihovo dugo izbivanje. Dozivali smo, ali odgovorila nam je samo tišina. Nisam htjela vjerovati u nesreću, kad je moj prvi uspon tako lijepo završio. Konačno smo odlučili da dulje ne čekamo, pa smo se po grebenu spustili pod stijenu. U tišini se polagano šuljao sumrak, isto kao i bojazan u naše misli. Najednom tišinu prekine slabo Josipino dozivanje u pomoć. Prošli su mi srši kroz leđa... Samo za jednu sekundu došla mi je misao da sam i ja mogla završiti razbitih udova, da odmah ustupim mjesto brižnim mislima na drugove u stijeni. Nikad nisam osjećala takvu povezanost ljudi kao u ovom času nesreće. Tu se nije dugo dogovaralo, već užurbano sve pripremalo za spasavanje ranjenog druga. Naši prvi penjači pripremali su penjački pribor, medicinar Edi pregledavao je ručnu apoteku, a mi ostali skidali tople džempere i prevrtali džepove tražeći ostatke hrane. Zaboravljen je naš umor i glad. Nas pet djevojaka sa Maksom i Sekundusom pošle smo prema kući uz jezivu glazbu klinova koje su već drugovi zabijali u stijenu. Počelo se već smrkavati, i kao prvi pozdrav noći, stao je puhati uobičajeni hladni vjetar. U jednoj maloj šumici izgubili smo se prema vrhu Čvrsnice. Mjesec je i ovaj puta bio prijatelj planinara i svijetlio nam svojim bliјedim svjetlom, čuvajući nas da ne stanemo u kakvu škrappu ili nagazimo

Čvrsnica: Izlaz iz stijene Pešti-brda

Foto: E. Rakoš

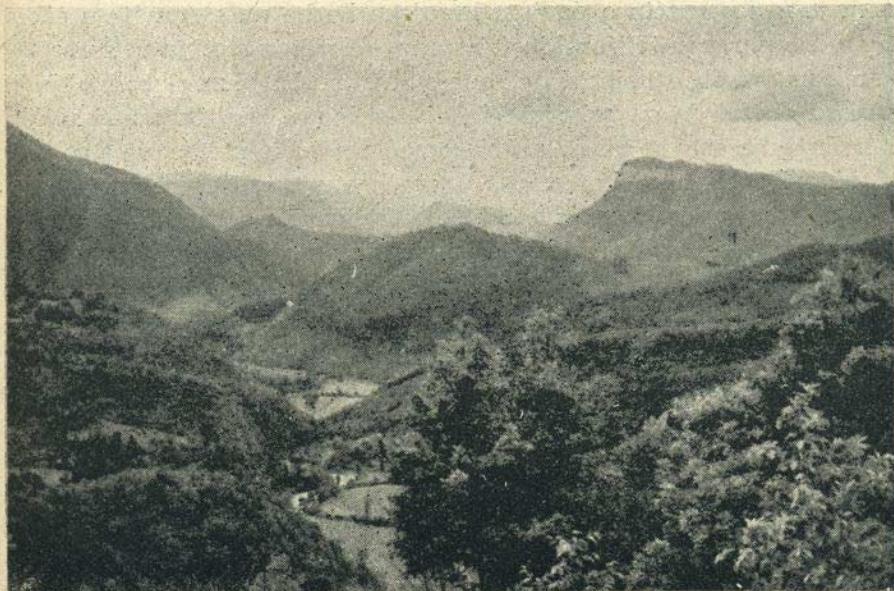
na leglo zmija. Noć je bila krasna, ali nam tada nije bilo stalo do prirodnih ljepota, jer nas je mučila neizvjesnost za unesrećenog druga i drugova koji su ga spasavali. Usprkos umora žurili smo poprečnim putovima prema kući gdje nas sigurno već u brizi nestrpljivo iščekuju. Samo da ne zalutamo, jer ovako slabo odjeveni loše bi se proveli u hladnoj noći. Konačno smo stigli do izvora, što je značilo da smo već i kod kuće. Naše toplo ognjište nije nas sve dočekalo ...

U ponoći su nam drugovi još javili svjetlosnim znacima, da je pothvat spasavanja uspio.

Tako je završio taj dan mog prvog i prvenstvenog uspona, put novih osjećaja i duševnih uzbudjenja.

Kroz Gorski Kotar

Žamor ljudskih glasova nadjačao je buku kotača i soptanje lokomotive, koja je jurila od Karlovca prema Gorskem Kotaru. U policama za smještaj prtljage bile su u jednom uglu smještene četiri oveće naprtnjače. Kiša je prilično uznemirivala putnike, koji su turali glave kroz prozor i osvijedočeni da i dalje pada, mrzovljivo se povlačili na svoja mjesta. U kutu ispod naprtnjača nastalo je kome-

Gorski Kotar: Dolina Kupe

šanje, jer je voda iz čture, koja se nalazila na polici iznad naših glava, procurila na zaspalog Ratka, koji je svojim »šta je to?« probudio i ostalu trojicu. Protrlijavši oči, pogledali smo kroz prozor i ustanovali, da je kiša prestala. Na sjeveru se pojavilo nekoliko zvijezda, koje su podigle moral kod četiri planinara, koji će se za kratko vrijeme izgubiti iza stijene Kleka.

Ogulin! Na cilju smo!

Jednoglasno je prihvaćeno, da se prtljaga ostavi na stanici, a sa sobom da se poneše jedna naprtnjača sa hranom. Pošli smo mračnim ulicama Ogulina i krenuli prema tamnoj silueti »Kraljevića Marka«, koji prema legendi leži na vrhu Kleka i još sniva jutarnjim snom.

Izlaz sunca dočekali smo ispod same stijene. Pošli smo dalje po strom, već slabo markiranom putu do vrha (1182 m), kamo smo stigli oko 6 sati ujutro. Okrijepljeni hranom, kojom baš nismo štedjeli prvog dana, zadviljeno smo promatrali ljepote nenadmašive prirode.

Nakon tri sata odmora i uživanja u vidicima krenuli smo u Bjelsko, selo podno Kleka, do Dmitra, tamošnjeg seljaka kome se svraćaju svi planinari. Nešto kasnije krenuli smo prema Ogulinu, zatim vlakom do Kupjaka i onda dalje pješke preko Staroga Laza u Mrkopalj, gdje nas je zatekla noć. Umorni od napornog puta, pronašli smo konačište kod jednog seljaka, koji nas je vrlo ljubezno primio. Prije večere, koja se sastojala od pure sa mlijekom, pričao nam je naš domaćin o danima herojske borbe naše Armije u onom kraju i o haranju talijanskih fašista, prokletih iz stotinu usta rasplakanih majki, čiji su sinovi dali svoje živote u borbi za slobodu. Ljudi, koji su dočuli da su prispjela četiri planinara, znatiželjno su ulazili u kuću, gdje smo se mi nalazili. Domaćin nam je pričao, da smo prvi planinari poslije oslobođenja u onom kraju. Poslije večeré, ostavili smo drugovima iz kuće nekoliko paketa cigareta, i povukli se u naše odaje nad stajom. Spavali smo u mirisnom sijenu do jutra, svi u istom položaju kako smo na večer legli. Vjerljivo bi se spavanje još produžilo, da nas nije probudio krik Dika. Čovjek, koji je uzimao sijeno da nahrani goveda, ne znajući za naš dolazak, htio je nabesti vilama baš najveću hrpu sijena u kojoj je bio zatrpan naš drug Dik.

Ustali smo i nakon pola sata krenuli za Begovo Razdolje, jedno od najviših sela u Hrvatskoj (1090 m). Kroz to selo pošli smo markiranim putem prema Bijelim Stijenama. Prolazeći, duboko smo udisali ugodan miris borovih grana, koje su cijelim putem činile divnu hladovinu. Stotine goveda pasući sočnu travu velikih travnjaka Okruglice, Duge Poljane, Vrbovske Poljane i Milivojke, pratilo nas je glazbom svojih zvonaca cijelim putem do Begove Staze, koja spaja Jasenak sa selom Tuk. Put više ne možemo nazvati markiranim, jer su već godinama kiše i snijeg isprali toliko oznaka, da bi ih bilo potrebno obnoviti u što kraćem roku, kako bi se planinarima olakšao put u ovaj veličanstveni prirodni muzej.

Oblaci, koji su prekrili sunce, tjerali su nas da požurimo do našeg cilja današnjeg dana, na vrh Bijelih Stijena. Nakon jednog sata napornog hoda preko vapnenastih tornjića od podnožja stijena, stigli smo na njihov najviši vrh (1335 m), koji je označen jednim stupom.

Bogatu floru Bijelih Stijena opisivali su često naši botaničari. Naročiti ukras ovoga kraja su guste skupine krasnog runolista, te ostale rijetke i mnogo cijenjene biljke.

Na povratku kući, srećo nas je jedan seljak koji je tražio po šumi svoje volove. Rekao nam je ako ih nađemo, da ih tjeramo u selo Tuk. Kad smo stigli do jedne male livadice, otkrije Boris da su pred nama traženi volovi. Sada je svaki od nas uzeo štap u ruke i povorka je krenula prema Tuku. Sedam kilometara vukli smo se za volovima, kojima se nije žurilo, dok su naši želuci željeli protivno. Konačno smo stigli do jednog mjesta, gdje su radnici sjekli drva i jedan od njih upita nas, kuda tjeramo volove. Ja mu ispričam naš susret sa čovjekom koji je izgubio volove. Kad je ovaj to čuo, prasnuo je u smijeh i rekao nam, da je taj seljak već prije pola sata otjerao svoje volove.

Gorski Kotar: Bijele stijene

Volove smo potjerali u šumu i krenuli dalje. Tako je završio ovaj dan i naš prvi susret sa Bijelim Stijenama.

Drugi dan oprostili smo se od našeg domaćina, prepuni lijepih utisaka o kraju i ljudima, koji sami sebi podižu razrušene i popaljene domove i izgrađuju blagostanje svom narodu, kojeg je neprijatelj u kratko vrijeme želio uništiti.

Autobusom iz Mrkoplja stigli smo u Lokve i preko Golubinjaka odmah prosljedili putem do Mrzle Vodice. U daljini pozdravljao nas je cilj današnjeg dana — Risnjak. Vruće srpanjsko sunce palilo nas je cijelim putem do prelaza u šumu. Na Risnjak smo stigli dobro markiranim putom iz Mrzlih Vodica za tri sata. Kad smo ušli u to golemo kameni carstvo, ugledali smo zidove kuće, koja se nalazi

ispod vrha Risnjaka. Od kuće, koju je porušio okupator, stoje još samo četiri gola zida. Kada smo se okrijepili hranom i vodom iz cisterne ispred kuće, pošli smo na sam vrh (1528 m). Povik oduševljenja istrgne nam se iz grudi, kada smo ugledali našu obalu i naše more, koje nam je bacalo bljesak nove sreće, na dosadašnjem putu.

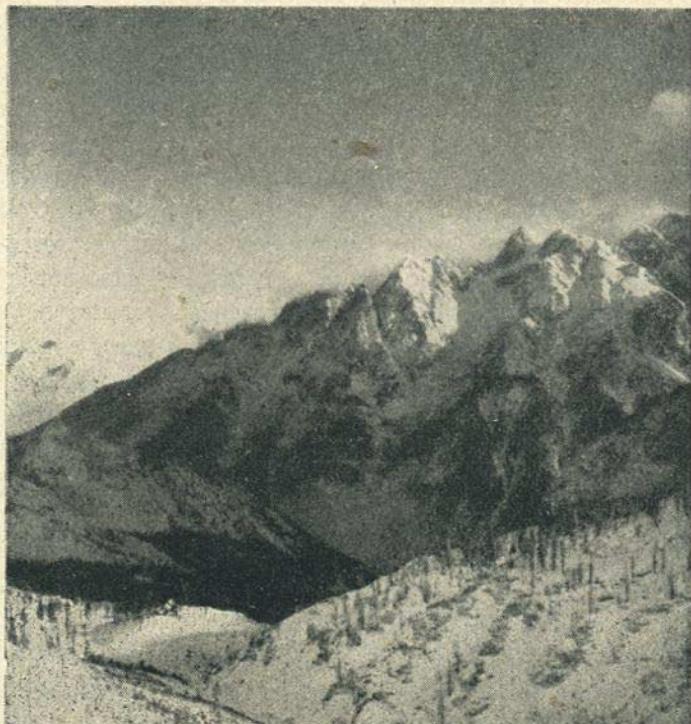
Dolje u kući uredili smo peć, pa je već za nekoliko časaka gorila vatra, i kuhalo se večera za četiri planinara. Ovdje u brdima, daleko od ostalog svijeta, uživali smo u ljepoti naše zemlje, koju još mnogi ljudi nisu dovoljno upoznali. Poslije večere uredili smo krevete od klekovine, koje ima dovoljno u svim našim planinama, i zaspali, dok nas nije u rano jutro probudila zima. Umotani u deke uspeli smo se na vrh i čekali izlaz sunca. Još prije nego se ono pokazalo, tamo u daljini pojavile se užarene konture Kamniških Alpa i Triglava. U dolinama skupila se magla, tako da nam se činilo kao da smo na nekom otoku. Sunce je izašlo i bacalo prve trake na Risnjak, koji je prenosio svoju ogromnu sjenu na more i Učku.

Istoga dana, upoznavši se sa florom, koja ne zaostaje mnogo od one na Bijelim Stijenama, i svim ljepotama ove planine, krenuli smo na Platak i dalje do mora. Tamo smo, posjetivši još lijepu planinu Učku, završili našu turu po Gorskom Kotaru.

Zaledenim stijenama

Već nekoliko dana nisam se gotovo micao sa Erjavčeve koče. Bilo je za to više razloga. Najprije su mi dva dana u Hanzovoj stijeni na Prisojniku oduzela dosta snage, a kasnije se vrijeme posve pogoršalo. Po cijele noći vjetar je tresao malo potkrovље u kojem smo spavali, i mi smo se smrzavali unatoč nekih desetak gunjeva, koje nam je

Vršić s Martuljkovom skupinom

Foto: B. Zergollern

opskrbnik Polda dobroćudno dodijelio. Ujutro nas je uvijek dočekala ista situacija: strahovit vjetar, temperatura —17°, a snijeg tako zaleden, da se na skijanje nije moglo ni misliti. Čitav dan boravili smo u kući, razgovarali, čitali, ili pak sjedili kraj prozora i sa čežnjom gledali u strme zaledene stijene oko nas.

Sve jače se u meni javljalo ono tako poznato uzbuđenje, koje me svaki puta ponovno povuće u borbu sa strminama, snijegom i nevremenom.

U četvrtak više nisam mogao izdržati u kući. Oko jedanaest sati, kad je termometar jedva uspio da se digne na —15° krenuo sam sa Čućom prema Uroševom žlijebu u istočnoj stijeni Mojstrovke. Odmah smo stavili dereze na noge i po strmoj tvrdoj snježnoj padini, sagnuti pod udarcima snažnog vjetra dosta brzo stigli pod stijenu. Već kod prvog koraka morali smo uzmaknuti, da izbjegnemo jednoj većoj lavini kamenja i leda, što se stropoštala mimo nas. Izgledi nisu bili baš ružičasti: jaka hladnoća, vjetar i neprekidno padanje kamenja.

U prvom dijelu uspon se kreće širokim procjepom blagog nagiba, koji kasnije postaje sve strmiji i sve uži. Ali sam prilaz do procjepa pokazuje zube. Pred nama je okomiti zaledeni slap. Led je tvrd i dereze ne hvataju na jako nagnutim valovima slapa. Snažnim udarcima cepina kopam stepenice: prvu, drugu... četvrtu... sedmu... Polako se uspinjem u nesigurnoj ravnoteži, dok ne uhvatim oprimak na desnoj strani. Mala prečnica, par metara strmo gore i natrag na lijevo i već sigurno stojim zabijajući cepin duboko u čvrsti snijeg. Odavde mogu mirno osiguravati Čuču. Kad je stigla, namotali smo uže i krenuli po laganom nagibu u unutrašnjost procjepa. Isprva je to bilo jednostavno hodanje, zatim sam počeo cipelom nabijati stajalište za svaku nogu, a skoro zatim došao je u akciju cepin za kopanje stepenica. Opet se osiguravamo. Jedan prijelaz preko dijela stijene i zatim se procjep suzuje do žlijeba u kojem se uzdiže dvadesetak metara visoko okomit snježni jezik. Tu vjetar strahovito brije i ruši odozgo kamenje. Dok trenjem savladavam usku pukotinu između stijene i snijega, osjećam svaki čas bolne udarce od kamenja koje pada, a ja mu ne mogu izmaknuti. Ipak se zaustavljam, da se kroz uski okvir žlijeba naužijemo uvijek novih i sve ljepših pogleda. Ovdje smo se pomno osiguravali, jer su nagli udarci vjetra i kamenja mogli jednoga od nas dvoje lako izbaciti iz ravnoteže. Bilo je strahovito hladno, prsti su se smrzavali, a zaledeno lice otežavalo je govor, kad smo se uspeli pod ogroman prevjes. Zaobišli smo ga lijevo po nagnutoj kršljivoj polici. Kretanje po polici i kasnije prijelaz preko malog kamenog ruba po izvanredno kršljivom i eksponiranom terenu, bio je sa derezama neobično nesiguran. Kad smo zaokrenuli ponovno u žlijeb zablistao je nad nama snježni rub stijene. Zadnji napor na strmoj kršljivoj stijeni. Smrznute ruke su neosjetljive, dereze jedva hvataju nesigurna uporišta. Korak po korak oprezno se približavam rubu. Uzbuđenje raste svakim centimetrom, dok se ne domognemo grebena. Sad više ne osjećamo ni zimu niti vjetar. Pobjeda je naša! To divno čuvstvo opet se je jednom prelilo svim našim osjetilima i naplatilo nam sve napore.

U petak na večer naglo je oživjela Erjavčeva koča. Vjetar je prilično popustio, iako je temperatura ostala dosta niska. Za čas je bio gotov dogovor za subotu: grebenom na Prisojnik. Bilo nas je desetak što Slovenaca, što Hrvata — Zagrepčana. Izlet je bio lijep i nekako se činio blagim i laganim. Bilo je to uživanje u divnim vidićima, u igri oblaka boja i odsjeva, u prekrasnim planinskim vrhuncima, ali bez pravih napora i opasnosti. Bilo je to treniranje snaga za nedjeljni uspon.

Čitavo popodne promatrao sam огромним Poldinim dalekozorom novi Jeseniški put na Prisojnikovo Okno. Taj put je izведен tek ove jeseni, pa ga nisam poznavao, a njime nije još nitko išao pod zimskim uslovima, tako da smo bili o namjeravanom usponu upravo bijedno informirani.

Dosta rano ujutro stigao sam sa Fredijem pod stijenu. Bilo je vrlo naporno gaziti duboki snijeg sa slabom ledenom korom. Nekoliko klinova koji su virili ispod snijega u dnu stijene uputili su nas na smjer uspona. Već nakon desetak koraka prosuđujemo teškoće koje nas čekaju u snijegu. Na mnogo mjesta snijeg je dosta prhak i ne pruža sigurnog uporišta niti osiguranja. Nakon kratkog ali strmog uspona došli smo na plećasti greben, koji postepeno prelazi u široki položeni snježni plato. Orientirali smo se prema žutim prevjesima, koji su stršili visoko iznad nas. Do njih smo stigli kroz strmi žlijeb zatvoren prevjesom, koga obilazimo s lijeva po labavoj snježnoj ploči. Ispod žutih prevjesa smo se odmorili, da zatim nastavimo eksponiranim prečnicom u snijegu i ledu izvanredne strmine. Toliko nas obuzima znatiželja zbog neizvjesnosti, da se žurimo naprijed, koliko god nam to dozvoljavaju teškoće strmih snježnika. Naglo nas iznenađuje prevjesni žlijeb sav načičkan klinovima, koji se uspinje visoko do ruba stijene. Imali smo sreću. Donji dio žlijeba nema snijega, pa iskorištavamo klinove i čelična užeta, dok ona ne nestanu u 80° strmoj debeloj naslazi snijega. Kad smo savladali najveću strminu, ugledali smo Okno. Prilaz do njega pun je sitnih neprilika: čas varava snježna ploha, koja čuva pod sobom sakrivena iznenadenja, čas nesigurna uporišta u mekanom snijegu. Konačno smo u Oknu! To veličanstveno djelo prirode uvijek ostavlja na mene duboki dojam nemoći pred njenom stvaralačkom snagom. Osjećam neku strašnu prijetnju u tom gigantskom stropu, sa koga neprekidno padaju ledene sige i kamenje. Oprezno se držeći ruba napredujemo tiho i bez riječi. Kopam stepenice u ledu, gotovo sa nekim obzirom da ne narušim taj prijeteći mir. Čim smo stupili na rub Okna, odmah prestaje taj psihološki pritisak. Stežemo si ruke, već posve veselo govorimo o utiscima. Ovdje je toplo sunce, mekana mahovina, i puna usta bon-

bona. Silaz je posebni užitak. Zamamljiva vožnja po strmim snježnicima i za čas smo kod kuće.

Čovjek tako hoda po planini, uspinje se strmim stijenama i oplemenjuje se uvijek novim ljepotama i saznanjima. Tiho u sebi slavi svoje pobjede u borbi sa planinom. Ali teško onom, koji opijen uspjesima počne podcjenjivati planinu. To je opasnost u koju čovjeka tako lagano dovede njegova ljudska narav. Bilo je mnogo neozbiljnosti u našem pothvatu, kad smo stigli pod Kaltenegerove kamine u sjevernoj stijeni Mojstrovke tek oko deset sati, bez ikakve hrane i sa vrlo

Razor i Triglav s Prisojnika

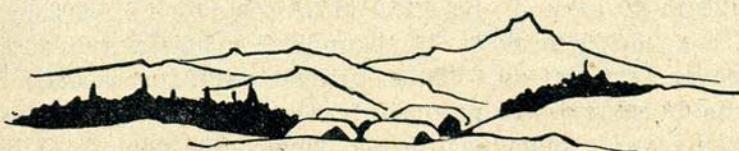
Foto: B. Zergollern

manjkavom opremom. Penjaо sam se kroz te kamine ljeti i ostali su mi u uspomeni kao vrlo lijep, interesantan ali i jednostavan uspon. Međutim zimi stijena toliko mijenja svoj oblik da se javljaju kadkad velike teškoće upravo kada ih čovjek najmanje očekuje.

Citav ulazni žlijeb sa oknom spavao je negdje duboko pod snijegom. Po vrlo strmom snijegu došli smo na veliki zaobljeni kamen. Kosa ploča sa neznatnim oprimcima čini se neprolaznom radi tankog sloja leda na oprimcima. Po prevjesnom snježnom jeziku uspinjem

se nekoliko metara u rupu pod snažno prevjesnim plitkim žlijebom. Nekoliko puta pokušavam uspon, ali je trenje nedovoljno, oprimaka nema, a dereze bespomoćno stružu po glatkoj stijeni. Imao sam tjesne cipele slabo okovane. Prsti su mi na nogama bili toliko promrznuti, da nisam smio ni pomisliti, da obučem penjačice. Obukao ih je Fredi. Pokušavao je prijelaz u svim mogućnostima ali bez uspjeha. Već je izgledalo da nećemo proći. Onda sam se odlučio na zadnji očajni pokušaj. Teškim naporom, upirući se samo koljenima i jednim ramenom, svladavao sam svaki centimetar puta. Osjećao sam toplu krv na izranjenim koljenima. Već sam bio na kraju sila, kad sam napipao pod snijegom maleni oprimak i prebacio se na snježnu padinu. Još sam dahtao od napora kad sam osiguravao Fredija. Po snijegu smo stigli do najtežeg kamina. Prepenjao sam ga u derezama. Trebalо se jako žuriti. Izgubili smo u ovom dijelu puna tri sata. Još kroz jedan strmi žlijeb vodim ja, uz škripu dereza na ispranom kamenju, a zatim prepuštам vodstvo Frediju. On vodi tri duljine užeta, dok ja polagano za njim izbijam klinove. Nakon strmog snijega ulazimo u rupu pod zadnjim prevjesom. Sada je trebalo brzo raditi. Za svega dva sata past će mrak, a bivak nismo smjeli nikako riskirati radi ogromnih nedostataka u opremi i mojih nogu. U prevjesu su oprimci slabи a klinovi ne drže u rasklimanoj stijeni. Ruke se smrzavaju čim skinem rukavice i brzo popuštaju na uporištima. Mjerim očima dubinu pada: svršava na ogromnom uklještenom kamenju. Počeo sam klesati u životu kamenu jače oprimke, ali sam tu slomio kladivo. Vrijeme je brzo odmicalo. Trebalо je žurno stvoriti odluku: bivak ili povratak. U meni su se uzburkale suprotnosti, a živu želju da nastavim borbu pod svaku cijenu teško su svladavali svi razumni razlozi. Ipak se je trebalo znati savladati. I kad smo stvorili odluku o povratku bili smo zadovoljni sami sa sobom. Alpinizam nas je naučio savladavati samoga sebe, i voljeti život. Drugi puta doći ćemo malo ozbiljnije i stijena će morati sagnuti svoju ponosnu šiju pod nama.

Silaz je bio težak ali smo napredovali vrlo brzo. Bilo je tu mnogo tehničkih doskočica. Već se spustio mrak kad smo umorni i prozebli stajali pod stijenom. Ponosno se nadvila nad nama kao veličanstvena opomena. Zapamtit ću tu opomenu... i uzeti ću je k srcu.

Fiziološke teškoće prigodom uspona na Mount Everest (8882 m). (Himalaja)

Promjene kod disanja. Od svih teškoća najočvidnija je teškoća disanja. Uslijed postepenog uspinjanja kratko disanje jedva se primjećivalo do visine od 3.400 metara. Teškoće disanja nastajale su jasno primjećene kod 4.750 m, a iznad 6.000 m i najmanji napor činio je disanje mučnim i teškim. Kod mirnog ležanja, i kod najvećih visina, disanje je bilo normalno i ugodno kao na morskoj razini. Ali i najmanji napor kao na pr. vezanje uzice na cipeli ili otvaranje kutije od konzerve, ili lijeganje u spavaču vreću bilo je spojeno sa vidnom poteskoćom disanja. Kod samog uspinjanja teškoće su time bile uvijek uvećane. Disanje je postajalo ne toliko duboko koliko ubrzano, pa je trebalo stati na vrlo kratkim razmacima te nekoliko puta i to opetovano duboko udisati zrak. Ovakvo udisanje brzo je otklanjalo poteskoće i ospособilo penjače za dalji uspon. Jedan od penjača morao je na visini od 8.000 m za svaki pojedini korak naprijed udahnuti zrak sedam do deset puta, pa se i kod ovako polaganog napredovanja morao odmoriti po jednu minutu na svakih 15 do 20 metara. Na visini od 8.400 m penjač Norton uspeo se svega za 20 metara u vremenu od jednog sata. To je ujedno bila najviša točka koju su dostigli penjači bez upotrebe kisika. Napor na toj visini bio je vanredno velik, ali ako se uzme u obzir da na toj visini zrak sadrži svega jednu trećinu količine kisika koju nalazimo na morskoj razini, iznenađuje nas, da ljudi na toj visini mogu uopće svladavati taj veliki napor, a još više da se osjećaju relativno lagodno kada sjednu da se odmore.

Mount Everest je poznat sa svojih jakih vjetrova. Vjetrovi prouzrokuju znatnu zaprijeku kod disanja. Umjeren povjetarac djeluje osježujuće, dok je jaki vjetar priječio napredovanje, a dobivao se osjećaj gušenja kad bi se čovjek okrenuo u smjer udarca vjetra.

Učinio sam nekoliko pokusa u vezi sa disanjem. Običan pokus kojem se podvrgavaju i piloti je ispitivanje snage suzdržavanja dah. Na morskoj razini mogućnost zadržavanja daha trajala je 64 sekunde. Na 2.120 m 40 sekundi, na 4.330 m 39 sekundi, na 5.000 m 20 sekundi, a na 6.360 m svega 14 sekundi. Pokus je pravljen sa deset ljudi pa se na visini od 6.360 m vrijeme zadržavanja daha kretalo od 14 do 20 sekundi već prema fizičkoj sposobnosti pojedinaca. Vrijeme zadržavanja daha naginje na povisivanje sekundi aklimatiza-

Campanula fenestrellata — velebitski zvončić —
na stijenama Velike Paklenice (Južni Velebit)

Foto: Dr. I. Horvat

Večer u Alpama

Foto: Dr. M. Plotnikov

cijom duljeg boravka na velikim visinama, pa je tome i naš pokret kroz Tibet mnogo doprinio.

Kolanje krvi. Prelazim na kolanje krvi. Plavilo lica i usana, blijedilo nokata i hladnoća na ekstremima udova; bili su zapaženi znakovi oslabljenog kolanja krvi na visinama iznad 6.400 metara. Trojica penjača osjećali su vrtoglavicu. Jedan je od njih zapazio da je odjednom nastupila olakšica kad bi duboko udahnuo. Kada u tim visinama krajnji dijelovi udova ozebu veoma je teško da ih se ponovno zagrije čak i unutar spavaće vreće. Puls nije vidljivo ubrzan kad se miruje, ali naglo skače već kod najmanjeg napora.

Prema obavljenim ispitivanjima čini se da visina ne djeluje u naročitoj mjeri na pritisak krvi.

Već je dobro poznata promjena porasta broja krvnih tjelesaca u vezi sa usponom na velike visine. Mjerenja su obavljana samo do visine od 5.500 metara. Crvena krvna tjelešca na visini od 250 m nad morem iznosila su po jedinici krvi 4,480.000. Broj se postepeno uspinjava pa je na visini od 5.500 m dosegao broj od 8,320.000. Značajno je da ljudi koji žive na platou centralne Azije imaju veći broj krvnih tjelesaca nego li oni što žive na morskoj razini. Poprečan broj crvenih krvnih tjelesaca kod naroda Sarikoli iznosi 7,596.000, a kod Kirgiza 7,920.000. Kod Evropejaca taj broj iznosi poprečno 5,000.000, ali kad se oni uspinju na plato Tibeta broj krvnih tjelesaca naglo raste dok ne dostigne normalan broj koji nalazimo kod ljudi koji stalno žive u tim visinama.

Snaga mišića. Avijatičari ističu veliku slabost mišića kad leti u znatnim visinama. Već pritisak zapora fotografске kamere izaziva veliki napor. Mi nismo zapazili toliko značajne posljedice i to po svoj prilici s razloga, što smo se uspinjali polagano. Ali ako je uđisanje nejednako osjeća se brzo umor u nogama. Nije to umor kao onaj od dugog hodanja već neka klonulost i mlitavost koja naglo nestaje sa kraćim odmorom.

Ovo nam naročito upada u oči kad vidimo kako se ptice lagodno kreću u tim velikim visinama. Gavrani i vrane običavali su dolaziti u naš logor u visini od 6.360 m. Zapazili smo jednu vrst jastreba-brkana gdje kruži oko planinskog vrha od 6.960 m, dok su čavke slijedile naše penjače do njihovog najvišeg bivaka na visini od 8.185 m. Kretali su se zrakom s naročitom lakoćom, dok bi naprotiv takav lijet morao zahtijevati znatno veći napor da se održe u toj visini nego li kod leta u gustoj atmosferi u dolinama.

Specijalna osjetila. Planinari koji se kreću u većim visinama prigodice osjećaju promjenu u funkcijama specijalnih osjetila. Govore o oslabljenju vida, da slabije čuju, te o promjenama osjećaja

okusa, teka hrane i mirisa. Veći dio naših penjača nije osjetio te promjene. Jedan je isticao da je znatno izgubio osjećaj okusa hrane. Iznad 6.400 m nije osjećao okus luka. Drugome je svaka hrana bila uopće bez okusa. Jedan od njih na toj visini već nije osjećao okus metvice kad je stavio u usta bonbon od metvice. Ali osjećaj okusa hrane povratio bi se čim su se spustili na visinu od 5.000 m.

Boli. Jedinu bol koju smo osjećali kod uspinjanja na velike visine bila je lagana glavobolja. Ova je bol nakon nekoliko dana aklimatizacije potpunoma isčezaivala. Bol je nastajala na zatiljku, a zatim bi se razvila u općenitu lagantu glavobolju, a nestajala bi nakon odmaranja od jednog sata. Rad, a naročito sagibanje, veoma bi je pojačali. I stanovnici Tibetskog platoa trpe od nje.

Želučani i probavni simptomi. Gubitak apetita ozbiljna je posljedica bavljenja na velikim visinama. Po tom pitanju imade dosta individualnih razlika. Ja sam već u glavnoj bazi osjećao protivnost k hrani, ali je te protivnosti aklimatizacijom nestalo. Penjač Bruce bio je mišljenja, da kod njega po pitanju apetita nije bilo promjene sve do 6.360 m. Na 6.960 m osjetio je protivnost k mesu, ali je još uvijek imao apetit na žitku hranu te slatkiše. U visini od 7.500 m izgubio je volju za svu suhu hranu, pa je mogao uzimati jedino kavu i u manjoj mjeri juhu. Penjač Somervell na visini od 8.185 m izgubio je svaku volju za suhom hranom, a uživao je u tekućoj hrani, slatkisima i voću. Općenito bilo je mišljenje, da su u visinama iznad 6.400 m veoma prijale slatke stvari, a najmanje meso. I u najvećim visinama nitko nije trpio od mučnine ili bacanja.

Proljev je općenit. Obično je prijelazne naravi, a može biti udružen sa izdvajanjem suviše velike količine žuči. Često je proljev bio i trajne naravi i nije se dao ublažiti nikakvima lijekovima sve dok se penjač nije spustio u umjerenije visine.

Žđa je kudikamo najvažniji faktor. Podkraj napornog dana pojavljivala se u prekomjernoj formi pa je, s obzirom na nemogućnost da se praktično dođe do vode, mogla biti posljedicom iscrpljenja penjača i neuspjeha uspinjanja. Kako da se odstrani žđa u visokim logorima najvažniji je zadatak. Čežnji za vodom nije uzrok znojenje već gubitak vlage u disaćim organima uslijed prekomjernog udisanja hladnog suhog zraka. Ovo isušivanje tijela u velikim visinama posljedica je da tijelo izlučuje veoma malo urina. Jedan od penjača na visini od 6.360 m nije mokrio 16 do 18 sati, a jedan drugi prigodom silaska sa 8.400 m nije mokrio kroz 24 sata.

(Nastavak slijedi.)

Preveo dr. L.

Iz planinarskog vodiča Dr. Josipa Poljaka

VELEBIT

(Nastavak)

Manje se ističu kornjaši, jer su mnogi od njih sitni, neugledni, pa se lako pregledaju, a osim toga vode većinom skrovit život u rupama, pod kamenjem, u cvijeću. U Primorju ima dosta koprofilnih vrsta. Najbolje su zastupani kratkokrilci (Staphylinidae), trčkovi (Carabidae), pipe (Curculionidae) i zlatice (Chrysomelidae). Čini se, da su upravo trčkovi (Carabidae) razvili najveći broj velebitskih specijaliteta (endemita), koji nisu dosad nigdje drugdje nađeni.

Kod opnokrilaca pretežu ose listarice (Tenthredinidae) i ose najeznice (Ichneumonidae), onda pčele cvjetarice (Apidae), osobito runjavci bumbari (Bombus), koji su dobro opremljeni za oporu klimu, pa idu sve do alpskog pojasa. Po travnjacima ima u ljetno doba toliko skakavaca, da sve od njih ispod noge pršti, a iz njihove zrike jedva se čuju kakvi drugi glasovi.

Nada sve je zanimljiva sitna fauna velebitskih spilja, osobito zbog nekih bezočnih vrsta. Među rijetkim i značajnim vrstama puževa ima manje eunalpinih oblika, a više mediteranca. Na prvom mjestu se spominju Aegopis croaticus R., Campylaea stenomphala Mke, Helix arbustorum alpicola Terussae, Bythinella velebitana Clessin, Clausilia agnata Auton, Clausilia urlaensis Zel., Clausilia vibex Rossm., Crystallus Erjavecii Brusina, Campylaea coerulans Mühl., Auritus gracilis croaticus Pfr., Theodoxus Fluvialis dalmaticus Sow., Dilitaria Marchesettii Stoss. i t. d.

Dvoživeci su razmjerno rijetki po radi velike oskudice vode, naročito u primorskoj strani Velebita, gdje su često dugotrajne suše. Oni pripadaju ili daleko rasprostranjениm evrop-

skim vrstama (Bufo vulgaris L., Bufo viridis Laur., Rana temporaria L., Hyla arborea L.), ili eupalnim vrstama (Triton alpestris Laur., Salamandra atra Laur.). Obične žabe kralješte (Bufo vulgaris L.), mogu se zateći još u visini Štirovače (1102 m), a Rana temporaria L. sve do pojasa klekovine.

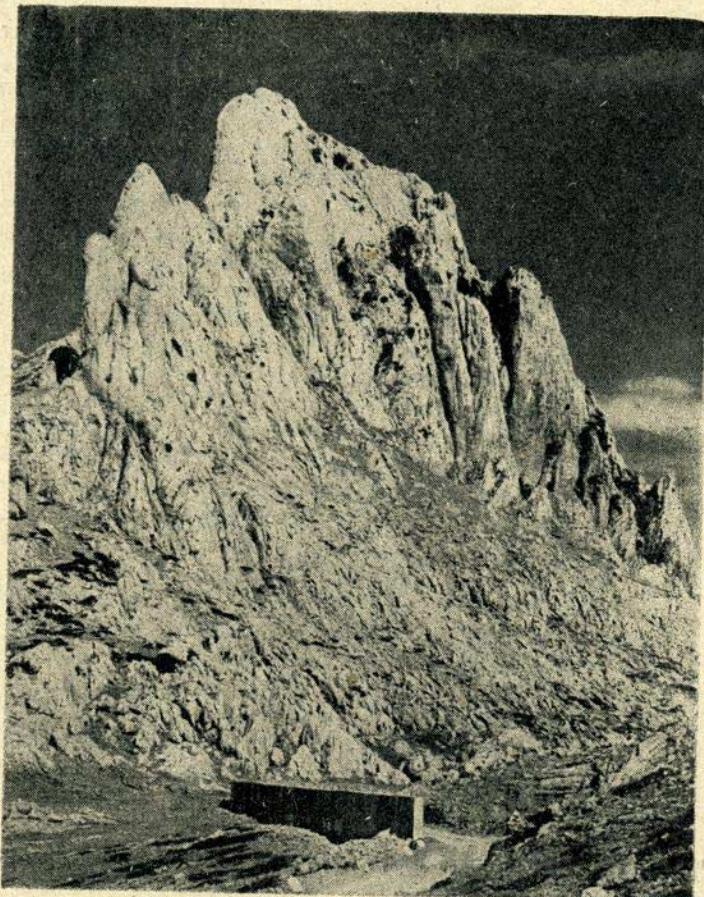
Gmazova ima malo u pravoj gorskoj regiji radi niske temperature, ali zato tim više u toploj primorju. Razumije se, da na šumovitoj ličkoj strani planine dolaze posve druge vrste, nego na primorskoj strani. Tamo su zastupani euritermi gmazovi, koji vole osoje, ovdje stenotermi gmazovi, koji vole pršoje. Do velikih i najvećih visina dopire samo pet vrsta: od gušterica Lacerta vivipara Jacq., Lacerta agilis L., Lacerta Horvathi Méh. i Anguis fragilis L., a od zmija samo Vipera berus L. u tipičnoj i melanotičnoj formi.

Od gušterica predstavlja L. vivipara Jacq., a po svoj prilici i L. agilis L. relikt glacijalne faune. Potonju vrstu našao sam na samoj glavici Šatorine (1624 m), što napose ističem, jer se za nju tvrdi, da ne ide više od 1000 m. Vrsta L. Horvathi Méh. živi oko Zrmanje na Alanu (1412 m) i kod Mrkvišta (1276 m), gdje sam je još 1908. god. za Velebit ustanovio i odanle za muzej u Zagrebu donio. Zanimljivo je, da su eupalni gmazovi Lacerta vivipara Jacq. i Vipera berus L. viviparni, t. j. da radaju žive mlade, što je u hladnoj planini od prednosti, gdje možda ne bi našli dovoljno topline za razvoj svojih jaja.

Znatno je bogatija herpetofauna primorske strane Velebita, osobito u najnižem litoralnom pojusu. Ona sa-

država pretežno mediteranske elemente, koji su petrofilni i kserofilni. Od guštera su značajni zmijasti glavor, *Ophisaurus apodus* (Pall.), (Panzerechse), koji zamjenjuje sljepića, nadalje tetrapodne vrste *Lacerta Melisellensis fiumana* Werner, *Lacerta*

streifennatter), crna krpa (*Tarphophis fallax* (Fleischmann), *Katzenschlange*), modrač (Zamenis dahlii (Schreib.). (Steignatter), bjelouška (*Natrix natrix* (L.), *Ringelnatter*) i poskok (*Vipera almodytes* (L.), *Steinotter*).

Srednji Velebit: Rujičin kuk

strigata major Boulenger i *Algyroides nigropunctatus* (Duméril et Bibron), a od zmija šikulja (*Coluber gemonensis* (Laur.), Pfeilnatter), crni gad (*Coluber viridiflavus carbonarius* Bonap. Karbonarschlange), crvena krpa (*Coluber leopardinus* Bonap., Leopardennatter), kravošac (*Elaphe quatuorlineata* (Lácepede), Vier-

Ptičji svijet Velebita je siromašan vrstama, ako se izuzme ptice selice. Na ličkoj strani velikih šuma pretežno ptice drvarice (dendrofilne vrste), a u primorskoj goleti ptice kamenarke (saxicolne ili petrofilne vrste). Pred zimu Velebit gotovo posve opusti, jer ga ne ostave samo ptice selice, nego i stanaice, koje se spuštaju u

prodolja i bliže k moru radi blažega podneblja i oskudice hrane.

Za više položaje značajne su eualpine vrste: kosovac glicaš (*Turdus torquatus alpestris* Brehm, *Alpenamsel*), alpska zidarica (*Tichodroma muraria* L., *Alpenklette*), čavka galica (*Pyrrhocorax graculus* L., *Alpendohle*), šoja lješkarica (*Nucifraga caryocatactes* L., *Tannenhäher*), troprsti alpski djetao (*Picoides tridactylus alpinus* L., *Dreizehenspecht*), gorska zeba (*Fringilla montifringilla* L., *Bergfink*), popić grlati (*Prunella collaris* Scop., *Alpenflüevogel*) i popić pjevač (*Prunella modularis* L., *Waldflüevogel*), napokon tetrijeb gluhan (*Tetrao urogallus* L., *Auerhuhn*). Ovamo može da se pribroji još i smrekova krivokljunka (*Loxia curvirostra* L., *Fichtenkreuzschnabel*) i velika kosalka (*Cypselus melba* L., *Alpensegler*).

U primorju ima dosta pravih mediteranskih elemenata, koji su stenozoni. Samo neke vrste idu u veće visine do gorskih prelaza, a u dolini Zrmanje i dosta daleko u unutrašnjost kopna, sve do samoga vrela Zrmanje, jer se dolina odlikuje blagom primorskog klima.

Za primorje su značajne ove ptice: konopljarica sredozemna (*Acanthis cannabina mediterranea* Tshusi), strnadica grmarica (*Emberiza cirlus* L., *Zaunammer*), strnadica vrtna (*Emberiza hortulana* L., *Gartenammer*), strnadica cipa (*Emberiza cia* L., *Zippammer*), strnadica crnoglava (*Emberiza melanocephala* Scop., *Kappenammer*), trepteljka poljska (*Anthus campestris* L., *Brachpieper*), ševa krunata (*Galerida cristata* meridionalis Brehm, *Mittelmeer-Schopflerche*), grmuša crnoglava (*Sylvia melanocephala* Gm., *Kappengrasmücke*), grmuša brduša (*Sylvia subalpina* Temm., *Bartgrasmücke*), grmuša pjevalica (*Sylvia hortensis* Gm., *Sängergrasmücke*), kos stjenjak (*Monti-*

cola saxatilis L., *Steindrossel*), kos modrak (*Monticola solitarius* L., *Blaudrossel*), bjeloguze (*Saxicola hispanica xanthomelaena* Hempr. et Ehrbg., *Mittelmeer-Steinschmätzer*), puzavac kamenar (*Sitta neumayeri* Michah., *Felsenkleiber*), kosalka siva (*Cypselus murinus illyricus* Tschusi, *Mittelmeersegler*), lasta stjenjakuša (*Riparia rupestris* L. *Felsenschwalbe*), golub pećinar (*Columba livia* L., *Felsenstaube*), jarebica grivka (*Caccabis sexatilis* Wolf et Meyer, *Steinhuhn*) i soko Feldeggov (*Falco feldeggii* Schleg., *Feldeggssfalke*).

Od vrlo rijetkih ptica spomenut ču još vrstu čuka, *Nyctala tengmalmi* (Gm.), *Tengmalm's-Kautz*, koji je poznat samo po jednom primjerku iz Senja, i vrstu djetla, *Dendrocopus lelfordi* Sharpe et Dresser, kojega sam zatekao na leglu kod Donjega Kosinja.

Od ptica samotarica dobro pristaje tmastoj vegetaciji crna žuna (*Picus martius* L., *Schwarzspecht*), poznata sa svojega dalekočujnog i melodičnog kliktanja. Nadalje plazur ili puzavac (*Sitta caesia* Wolf, *Kleiber*), jelova sjenica (*Parus ater* L., *Tannenmeise*) i éućurin (*Pyrrhula pyrrhula europaea* L., *Gimpel*), koje donekle ozivljavaju inače mrtvu prirodu svojim monotonim i žalobnim pijevom. Noću se daleko čuje sablasni glas velike sove ušare (*Bubo bubo* L., *Uhu*), od kojega samotni gorski putnik trne, ako ne zna, da je to njezin glas.

Ptice velikih visina su dijelom stenozone (veliki tetrijeb, gorska zeba i t. d.) dijelom eurizone, pa odlijeću daleko od prvobitne postojbine (suri orao, crvenrepka, kos grlasti, čavka galica).

Od osobita zanimanja su napokon ptice, koje se legu i žive u velikim kolonijama po pećinama i ponorima, golubovi pećinari, kosalke i čavke galice, kojih jata kadšto broje na

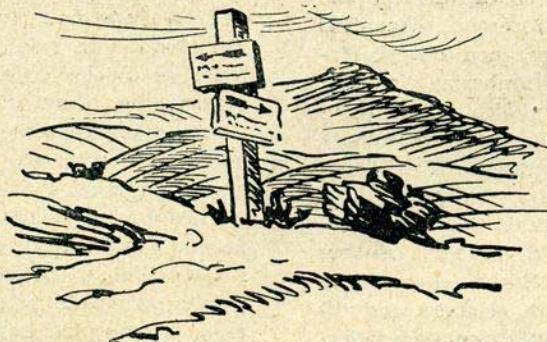
stotine članova. Naročito u primorskom kršu Velebita ima sva sila takvih zadružnih gnjezdišta, od kojih su neka i glasovita-kao propasti (bezdanke) Golubinka na Velikom Rujnu, Mamet u Dragi više Prosenjaka i Čavinjača u Čabru.

Još treba dodati, da su glavna sedla Velebita važni prelazi za ptice selice, koje u proljeću prelijeću preko ovoga prirodnog zida s mora u unutrašnjost zemlje, a u jeseni, obratno iz unutrašnjosti zemlje prema moru. Isto tako je Velebit važan kao gnjezdište nekih ptica, za koje se drži, da dolaze zimi k nama samo iz dalekih sjevernih krajeva, a ono slijedi većinom iz njegovih položaja i sa drugih naših planina (na pr. zimovka (*Pirrhula pyrrhula europaea Vieill.*, *Gimpel*), gorska zeba (*Fringilla montifringilla L.*, Bergfink), dlesk bato-kljun (*Coccothraustes coccothraustes L.*, Kernbeisser i t. d.)

Fauna sisavaca vrlo je oskudna, jer je za sisavce život u oporoj planini mnogo teži, nego za ptice, koje

se zbog sposobnosti letenja lako i brzo premještaju s jednoga mjesta na drugo u slučaju nepovoljnih prilika. Na pročelju stoe eurizoni gra-bežljiveci, koji su nekad došli ovamo kao useljenici u potrazi za plijenom (medvjed, vuk, lisica, divlja mačka, kuna bjelica i zlatica, tvor i lasica). S ličke strane Velebita po pristrancima, koji su bliže poljima, nade se i po koji jazavac. God. 1900. ubijena je na Oltarima u Velebitu i jedna vidra i jedna druga god. 1907. u Senjskoj Dragi, za one krške, vodom siromašne krajeve, svakako rijetka lovina i ujedno dokaz, da vidra putuje često daleko preko kopna, što više, da prelazi dapače i preko visokih planinskih meda razvodnica. Na Velebitu ima još srna, vjeverica, zečeva i puhova, zatim raznih sitnih sisavaca (šišmiša, miševa, voluharica, rovka), koji bi zasluzili, da postanu predmetom posebnog studija. Među njima bi se našlo dosta novih geografskih oblika.

(Nastavak slijedi.)

VIJESTI

RAD PLANINARSKIH DRUŠTAVA

DELNICE

Dne 25. III. o. g. održana je osnička skupština Planinarskog društva Delnice. U velikoj kino dvorani sakupilo se brojno članstvo S. D. Goran i nakon iscrpnog izvještaja o radu raznih sekcija društva izabran

prestavlja najbolju ski sekciju u našoj Republici. Za predsjednika Planinarskog društva izabran je drug Makso Jelinek, a za posebnog referenta za planinarstvo drug Ivo Jovan. Ovoj skupštini prisustvovao je delegat Planinarskog saveza Hrvatske, koji je pozdravio ovu veliku fiskulturnu manifestaciju, koja je prethvatila klasičan primjer razvoja

Planinarska kuća na Petehovcu

Foto: P. Lučić-Roki

je kandidacioni odbor, koji je predložio odbore za novoformirana društva i to za planinarsko društvo, gimnastičko i nogometno. Nakon izbora upravnih odbora izneseni su planovi rada iz kojih se među ostalim vidi, da će ova društva imati i svoje sekcije. Tako i Planinarsko društvo ima u svom sastavu skijašku sekciju, koja po broju i kvaliteti članstva

naše fiskulture, gdje su u jednom velikom sportskom društvu sazreli uslovi za formiranje posebnih društava i to na ovakav jedinstven način. Delegat Planinarskog saveza pozvao je prisutne fiskulturnike, da svi učestvuju u radu Planinarskog društva, koje je njima Delničanima tako blizo, pristupačno i potrebno.

Novoformirana društva preuzeila su imovinu bivšeg S. D. Gorana pa je tako Planinarskom društvu pripala planinarska kuća na Petehovcu.

Ovu veoma lijepu planinarsku kuću podiglo je sedam marljivih i požrtvovnih planinara Delnica uz pomoć Sindikalne organizacije i Narodnih vlasti i pokazalo ostalim planinarskim organizacijama na terenu put kojim treba da idu.

Kuća se nalazi nedaleko vrha Petehovca pod samim Jezerskim vrhom na koti 1.021 m, na zaštićenom mjestu od sjevernih vjetrova.

Vanjski izgled kuće je veoma ukušan, a na pročelju se nalaze dva balkona, jedan u prizemlju i jedan na katu. Odmah kod ulaza desno nalazi se jedna prostorija za smještaj skija, lijevo nužnici, a samo pretoblje završava ulazom u kuhinju i u blagovaonicu. Pokraj kuhinje je soba opskrbnika i smočnica. Blagovaona je dosta prostrana, a sa njenih se prozora pruža prekrasan vidik preko doline Kupe na bezbroj bregova i planina, dok horizont zatvaraju oštiri vrhovi Kamniških i Julijskih Alpa.

Na tavanu će biti smještene dvije manje sobe i jedna veća za skupno ležište. Ovog proljeća će se nastaviti sa unutrašnjim uređenjem kuće, tako da će svi radovi u ljetu biti završeni. Ova će kuća biti sklonište svih planinara i ljubitelja prirode Delnica i okoline. U njoj će se odmarati naši trudbenici i osvježavati svoje snage za izvršenje zadataka u izgradnji socijalizma u našoj domovini.

VARAŽDIN

Planinarsko društvo u Varaždinu okupilo je oko 300 članova, koji se ozbiljno pripremaju za pretstojeće radove na izgradnji planinarskog doma na Ravnoj Gori. Za vrijeme Narodnooslobodilačkog rata spalili su ustaše lijepi i prostrani dom (Filićev

dom) na Ravnoj Gori, pa se sada osjeća velika potreba izgradnje ovakvog objekta. Za ovaj dom posjeduje društvo u Varaždinu već znatne količine materijala i namještaja, a za samu izgradnju predviđa se podizanje male ciglane nedaleko gradilišta. Da bi se moglo započeti radovima, trebalo bi hitno osigurati najnužnija novčana sredstva i tako brzo omogućiti trudbenicima industrijskog centra Varaždina zdrav odmor.

PLANINARSKA GRUPA N. S. O. SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Dne 12. IV. o. g. osnovana je Planinarska grupa Narodne studentske omladine Sveučilišta u Zagrebu. Osnivačkoj skupštini prisustvovalo je preko 200 studenata, predstavnici Planinarskog saveza Jugoslavije, Planinarskog saveza Hrvatske, Planinarskog društva u Zagrebu i Centralnog komiteta Narodne studentske omladine.

Nakon referata o smjernicama planinarstva u novoj Jugoslaviji i o zadacima Narodne omladine u planinarstvu izabran je upravni odbor grupe, koji je iznio plan rada za ovu godinu i obvezao se, da će osnovati sljedeće sekcije: izletničku, alpinističku, foto-filmsku sekciju, spiljarSKU, istraživalačku, muzičku, sekciju za zdravstvenu službu i sekciju za propagandu. Nakon ovoga se razvila živa diskusija o spiljarstvu, o stručnim predavanjima i o planinarskim i alpinističkim kursevima.

Ova grupa se obvezala, da će do kraja godine povećati broj članstva na sedam stotina i da će surađivati u časopisu »Naše planine«.

